

Aanvullingen op de vondsten na de storm van 13 januari 2017

Fig. 1. Noorse hartschelp op de Zandmotor (15 november 2017). Foto Heleen Zwennes.

Arie Twigt & Han Raven

Additions to the finds after the storm of 13 January 2017

Summary. The storm of 13 January 2017 resulted in interesting finds along the coast of Zuid-Holland (Raven, 2017). In this paper additional observations are added, prior to the storm but especially also from the islands along the Wadden sea. Also some observations from later in 2017 are reported which indicate that currently indeed some species may live closer to the coast – and therefore wash up more frequently.

Inleiding

Dit artikel is een vervolg op het artikel van Han Raven in Spirula 411 over strandvondsten na de storm in het voorjaar van 2017. Die storm leverde langs de Zuid-Hollandse kust een flink aantal interessante vondsten van mollusken op (Raven, 2017). In dit artikel worden aanvullende gegevens gepresenteerd over vondsten uit hetzelfde gebied, ook van vóór de storm, maar vooral van de Waddeneilanden. Naast weekdieren zijn ook waarnemingen beschreven van andere diergroepen en van enkele niet-verse schelpen die bevestigen dat er in de winter van 2016-2017 meer zeldzame dieren aanspoelden. Tenzij anderen worden genoemd zijn de waarnemingen in dit artikel van Arie Twigt.

Strand Wassenaar, Katwijk en Noordwijk

Het begon al vóór de storm van 13 januari 2017 met het aan-

spoelen van bossen poliepen; het afzoeken daarvan leverde fragmenten en een los klepje op van de Driehoekige parelmoerneut *Nucula nitidosa* (Winckworth, 1930). Dat het daar niet bij bleef bleek uit de enorme aantallen angespoelde mosselen *Mytilus edulis* (Linnaeus, 1758) die al in het voorgaande artikel zijn gemeld. Daartussen lagen op 9 januari op het strand van Meijndel negen (eigen waarneming) en op het strandwachttraject Katwijk-Noordwijk 20 doubletten van de Wijde mantel *Aequipecten opercularis* (Linnaeus, 1758) (persoonlijke mededelingen Martin Cadée en Wim Kuijper). Ook opmerkelijk was de waarneming van een los exemplaar van de Zeetulp *Megabalanus tintinnabulum* (Linnaeus, 1758) bij Meijndel.

Het aanspoelen van de mosselen hield nog lange tijd aan en daartussen werden nog regelmatig doubletten van de Wijde mantel gevonden. Op 19 januari spoelde er een enorme hoe-

veelheid gruis aan, daartussen lagen maar liefst 119 exemplaren van het Wenteltrapje *Epitonium clathrus* (Linnaeus, 1758) en vijf exemplaren van de Spoelhoren *Acteon tornatilis* (Linnaeus, 1758). Het waren geen verse exemplaren maar de laatste soort spoelt niet vaak aan in Katwijk en de eerste nooit in zulke aantallen. Helemaal opmerkelijk voor dit strand was de waarneming van een fossiele Purperslak *Nucella lapillus* (Linnaeus, 1758); elders is het een algemene verschijning maar op het Katwijkse strand is maar één keer eerder een exemplaar aangespoeld (persoonlijke mededeling Jaap van Egmond, Stichting ANEMOON). Ook lag er een fossiele (Eemien) Asgrauwe tolhoren *Gibbula cineraria* (Linnaeus, 1758) in de gruisbank. Daarnaast spoelde er een dag later, samen met nog eens 40 exemplaren van het Wenteltrapje, een doublet aan van de Noorse hartschelp *Laevicardium crassum* (Gmelin, 1791). Van die soort werden op die dag op dit strand door verschillende personen doubletten gevonden (ook door Arie Twigt).

Op dezelfde dag werd in Noordwijk een bijzondere waarneming gedaan, weliswaar niet malacologisch maar toch het vermelden waard: Marijke Kooijman trof op het strandwachttretraject Katwijk-Noordwijk (traject gelopen met als doel gegevens verzamelen voor het Strandaanspoelsel Monitoring Project van de Stichting ANEMOON) een wervel aan van de hyena *Crocota* indet. (persoonlijke mededeling Marijke Kooijman). Dat zo'n bot op dit strandwachttretraject aanspoelt is opmerkelijk: wij zijn vooral botten van koeien, paarden en varkens gewend. De wervel stamt waarschijnlijk uit het Pleistoceen of het vroege Holoceen. Vijf weken later, op 4 maart, was Arie Twigt op het strand bij Wassenaar. Daar lag weer interessant aanspoelsel met daartussen een exemplaar van de voor onze regio zeldzame Slanke noordhoren *Colus gracilis* (Da Costa, 1778). Gezien de roomwitte kleur was het een vrij verse horen. De schelp was begroeid met Zeerasp *Hydractinia echinata* (Fleming, 1828).

Rondom Den Haag

Enkele bijzondere soorten die na de storm van 13 januari aanspoelden zijn later in het jaar opnieuw gevonden. Heleen Zwennes trof in november/december 2017 bij Kijkduin (Den Haag) weer meerdere verse kleppen en een springlevend exemplaar van de Gedoornde hartschelp *Acanthocardia echinata* (Linnaeus, 1758) aan, alsmede een vers doublet en een klep van de Noorse hartschelp (Facebook, 2017a) (fig. 1, 2). Han Raven vond gedurende 2017 nog diverse keren verse exemplaren van de Stevige strandschelp *Spisula solida* (Linnaeus, 1758) op het Noorderstrand en Zuiderstrand van Scheveningen en bij Kijkduin. Gab Mulder meldde in december 2017 meerdere verse (maar lege) schelpen van de Grote tepelhoren *Euspira catena* (Da Costa, 1778), een verse klep van de Gedoornde hartschelp en één van de Noorse hartschelp tussen Katwijk en Noordwijk (Facebook, 2017b).

Texel

Hoewel er door Sytske Dijkse na de storm wel op dit eiland is gezocht zijn er geen bijzonderheden gevonden. Dat kwam onder andere door de grote duinafslag. Wel lagen er veel verse Otterschelpen *Lutraria lutraria* (Linnaeus, 1758).

Fig. 2. Gedoornde hartschelp op de Zandmotor (8 november 2017). Foto Heleen Zwennes.

Terschelling

Joeri Lamers heeft het strand op dit eiland afgestruind, met mooie resultaten. Zo vond hij op 20 januari twee doubletten van de Gevlamde tapijtschelp *Politiitapes rhomboides* (Pennant, 1777) – er werd nog een exemplaar gemeld door Kees Peeters (Peeters, 2017) (fig. 3). Verder was de vondst door Joeri Lamers van een Koffieboontje *Trivia spec.* erg leuk. Twee dagen later verzamelde hij twee doubletten van de Gedoornde hartschelp en een doublet Noorse hartschelp. De meest bijzondere vondst was een puntgaaf, vers doublet van de zeldzame *Gibbomodiola adriatica* (Lamarck, 1819) (fig. 4). Kees Peeters vond nog heel wat andere soorten mollusken maar veel daarvan waren Eemien fossielen. Van de soorten waarvan verse exemplaren aanspoel-

Fig. 3. Gevlamde tapijtschelp op het strand van Schiermonnikoog (2 mei 2017). Foto Arie Twigt.

Fig. 4. *Gibbomodiola adriatica* van het Terschellinger strand (22 januari 2017). Foto Joeri Lamers.

den noemen we het Zaagje *Donax vittatus* (Da Costa, 1778) (ook geelgekleurde exemplaren), de Otterschelp en doubletten met vleesresten van de Wijde mantel.

Schiermonnikoog

In deze sectie wordt een overzicht gegeven van een serie waarnemingen vermeld op de website van Thijs de Boer (Schelpenmuseum.nl; deels ook vermeld in De Boer, 2017). Alleen de stormvondsten zijn vermeld, niet de vondsten van fossiele schelpen, omdat de auteurs geen verband zien tussen het massale aanspoelen van de hieronder genoemde soorten en de vondsten in gruis. Voor deze waarnemingen wordt verwezen naar de website van Thijs de Boer.

Na de storm van 13 januari werden door Thijs de Boer, Theo en Bea Soepboer, Casper Meinders en Arie Twigt op verschillende data in totaal twaalf doubletten van de Gedoornde hartschelp gevonden.

Trijntje Bakker vond een prachtig doublet van de Geplooid zonnenschelp *Gari fervensis* (Gmelin, 1791). Nooit eerder was een doublet van deze soort op Schiermonnikoog gevonden. Op 9 januari vond Thijs een doublet van de Noorse hartschelp. Op het eiland was slechts twee keer eerder een doublet van die soort aangespoeld. Op 25 januari vond Thijs de Boer een doublet van de Gevlamde tapijtschelp; Arie Twigt vond op 2 mei nog een doublet (fig. 3). Op 26 februari vond Rein Hitman een Wenteltrap met operculum, een primeur voor Schiermonnikoog. Verder valt het grote aantal doubletten van de Wijde mantel op (Schelpenmuseum.nl).

Ook werden door Thijs de Boer, Casper Meinders, Marije Balkema en Teun Tijsterman resten van de Europese zee kreeft *Homarus gammarus* (Linnaeus, 1758) gevonden, een zeldzame verschijning op Schiermonnikoog (Schelpenmuseum.nl).

De reden voor het opvallend grote aantal bijzondere waarnemingen op Schiermonnikoog is zeer waarschijnlijk de ligging:

vrij ver van de monding van grote rivieren, resulterend in een andere fauna. Naast de genoemde bijzondere vondsten spoelen hier (zoals op alle Friese Waddeneilanden) nog regelmatig Groot tafelmesheft *Ensis siliqua* (Linnaeus, 1758) en Klein tafelmesheft *Ensis minor* (Chenu, 1843) aan, ondanks het hier tevens voorkomen van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis leei* Huber, 2015. Daarnaast is het eiland populair onder vakantiegangers, waaronder ook mensen met een interesse voor het zeeleven. Zij kunnen met hun vondsten terecht in Schelpenmuseum van Thijs de Boer om hun vondsten kunnen laten determineren. Dat zal een bijdrage hebben geleverd aan het grote aantal vondsten op Schiermonnikoog.

Conclusies

Het is zo langzamerhand duidelijk dat de storm van 13 januari 2017 flink huis heeft gehouden in onze contreien, met alle (voor ons leuke) gevolgen van dien. Naast de in het vorige artikel beschreven waarnemingen en trends (Raven, 2017) zijn er nog een aantal opvallende trends of bijzonderheden omdat nu ook de waarnemingen van het Waddengebied opgenomen zijn.

• *Gibbomodiola adriatica*

Eerdere meldingen van deze soort hebben betrekking op fossiel of aangevoerd materiaal (De Bruyne, 2004). Het op Terschelling gevonden exemplaar (fig. 4) lag los op het strand en vertoont geen sporen die erop wijzen dat de schelp zou zijn aangevoerd op bijvoorbeeld plastic, zoals vaker gebeurt (bysusdraden waren niet aanwezig bij het gevonden exemplaar) (De Bruyne, 2004). Hoewel er dus geen aanwijzingen zijn voor aanvoer kunnen wij dat zeker niet uitsluiten. Er zijn tenslotte nog geen meldingen van autochtone dieren uit de Nederlandse Exclusieve Economische Zone in de Noordzee (De Bruyne *et al.*, 2013). Van de soort zijn wel meldingen uit de wateren die qua afstand 'in de buurt van Nederland' liggen: de zuidwestkust van Engeland (WoRMS), en Côtes d'Armor (Estran 22). Mogelijk leven er nog onbekende populaties dicht bij de Nederlandse wateren.

• Gevlamde tapijtschelp *Polititapes rhomboides*

Van deze soort zijn, zoals blijkt uit het artikel, meerdere vondsten gedaan op Terschelling en Schiermonnikoog. De atlas Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied (De Bruyne *et al.*, 2013) laat zien dat de soort rond de Klaverbank en de Oesterbanken leeft. Gezien het aantal waarnemingen zou het kunnen dat de soort zich tijdelijk of permanent dicht bij de kust gevestigd heeft. Dat wordt ondersteund door Casper Meinders' vondst in oktober 2017 van twee doubletten van deze soort op het strand van Schiermonnikoog (Schelpenmuseum.nl). Het aanspoelen van deze soort in het voorjaar is dus geen op zichzelf staande gebeurtenis geweest.

• Daarnaast geven vondsten van later in 2017 aan dat Stevige strandschelp, Gedoornde hartschelp, Noorse hartschelp en Grote tepelhoren ook na de storm regelmatig vers aanspoelen – mogelijk omdat ze nu dicht bij de kust leven. Van deze soorten werd alleen de Stevige strandschelp aangetroffen in de inventarisatie van schelpdierbestanden in de Nederlandse kustzone (Troost *et al.*, 2017). De andere drie soorten komen waarschijnlijk in te kleine aantallen en/of zeer lokale populaties

Fig. 5. Noorse hartschelp van Gijón, Spanje. De bijzonder gekleurde voet en de papillen rond de mondopening zijn goed zichtbaar. Foto Han Raven.

voor, zodat ze zelfs in dat zeer uitgebreide onderzoek (790 locaties) niet werden aangetroffen.

Overigens kwam Han Raven veel van deze soorten (Otterschelp, Noorse hartschelp, Grote tepelhoren, Zaagje, Klein tafelmesheft, Amerikaanse zwaardschelde) in december 2016 en 2017 ook levend tegen op het strand van Gijón (Asturias, Spanje; fig. 5), maar in veel kleinere aantallen – en daarnaast natuurlijk ook andere soorten. Ook daar zijn sommige soorten al jaren achter elkaar aanwezig terwijl andere komen en gaan – wat typisch is voor ondiep water fauna's.

Dankwoord

Onze dank gaat uit naar allen die gegevens beschikbaar stelden voor dit artikel, namelijk Thijs de Boer, Martin Cadée, Sytske Dijkse, Jaap van Egmond, Wim Kuijper, Joeri Lamers, Kees Peeters, Heleen Zwennes en Gab Mulder.

Geraadpleegde bronnen

- DE BOER, T., 2017. Een goed begin van 2017 op Schiermonnikoog. – Het Zeepaard, 77: 163-167.
- DE BRUYNE, R.H., 2004. Veldgids Schelpen. – KNNV Uitgeverij / Jeugdbondsuitgeverij (Utrecht).
- DE BRUYNE R., S. VAN LEEUWEN, S. & A. GMELIG MEYLING, 2013. Ecologische atlas van de mariene schelpdieren van Nederland. – Stichting ANEMOON, Lisse.
- ESTRAN 22. <http://www.nature22.com/estran22/estran.html>, geraadpleegd: 12-01-2018.
- FACEBOOK, 2017a. Bericht in ANEMOON <https://www.facebook.com/groups/stanemoonmoo/15-11-2017>.
- FACEBOOK, 2017b. Bericht in Nederlandse Malacologische Vereniging – discussieplatform. <https://www.facebook.com/groups/299780723515821/> 23-12-2017.
- PEETERS, K., 2017. Een verse Gevlamde tapijtschelp *Polittapes rhomboides* (Pennant, 1777) van Terschelling. – Spirula 410: 30-31.
- RAVEN J.G.M., 2017. Mooie vondsten na de storm van 13 januari 2017 en reflecties op veranderingen in de kustfauna van Zuid-Holland. – Spirula, 411: 27-34.
- SCHELPENMUSEUM. [Schelpenmuseum.nl](http://schelpenmuseum.nl), geraadpleegd 03-08-2017.
- TROOST, K., K.J. PERDON, J. VAN ZWOL, J. JOL & M. VAN ASCH, 2017. Schelpdierbestanden in de Nederlandse kustzone in 2017. – Stichting Wageningen Research, Centrum voor Visserijonderzoek (CVO): 1-38.
- WoRMS (World Register of Marine Species). <http://www.marinespecies.org>, geraadpleegd 02-08-2017.

Adressen van de auteurs

arietwigt4@gmail.com

han.raven@naturalis.nl